

A Nemzeti Filharmonikusok nemzetközi összehasonlításban is megállják helyüket

„Az igazán jó esztendők csak most következnek”

Sem a Bécsi Filharmonikusokra, sem a Birminghami Zenekarra nem cserélné el együttesét Kocsis Zoltán. Van ugyan néhány terület, amelyen a nemzetközi rangú zenekarok még jobb teljesítményt nyújtanak, de a magyar együttes minden korszak műveire nagyon nyitott, a muzsikuskok egymásra odafigyelve, egyre jobb stiláris érzékkel játszanak, s egyre igényesebbek saját munkájukra is. Ráadásul a zenekar végre saját otthonhoz jutott, hiszen nemsokára beköltözhet a Művészetek Palotájába, ahol már mindenki kényelmesen gyakorolhat, s így a jövőben még nagyobb lendülettel dolgozhatnak a különböző kamaraegyütteseik is. A Nemzeti Filharmonikusok következő szezonjában Liszt kompozíciói kapnak kiemelt szerepet, Kocsis Zoltán ugyanis azt szeretné, ha a hazai közönség még jobban megismerné és megszeretné a zongoraművész-zeneszerző életművét, amely nagyon sok későbbi kompozíció alapjául szolgált.

– A Nemzeti Filharmonikusok történetük fontos mérföldkövéhez érkeztek azzal, hogy végre saját otthonba költözhetnek, s az év végén a muzsikuskok már a Művészetek Palotájában gyakorolhatnak.

– Valóban nagyon jó, hogy az átmeneti időszakot követően nyugodt körülmények közé kerülünk. Nem a nagyteremben fogunk próbálni, hanem egy másik helyiségben, de legalább vége az állandó helyhiánynak, ami erősen nehezítette a szólamprobákat. Nagyon szűkösen férünk ugyanis el, s ez komoly gondot jelentett a zenekaron belül működő kisebb formációknak is. Nem is szólva a kórusról, hiszen a Nemzeti Énekkarral szintén állandóan osztozkodnunk kellett. Nem akarom elkiabálni, de legutolsó látogatásunkkor meggyőződtem arról, hogy a Művészetek Palotájában minden szempontból megfelelő helyünk lesz. Az pedig, hogy akusztikai szempontból hogyan válik be a nagyterem, igazán csak a jövőben, a hangversenyeken derül majd ki.

– Ön már szinte a világ összes neves koncerttermében pódiumra lépett. Milyennek tartja ezt az új, budapesti helyszínt?

– Amikor utoljára a Nemzeti Koncertteremben jártam az akusztikussal, *Russell Johnsonnal*, nagyon biztató állapotokat találtam. Egyébként éppen az általa épített termekben játszottam a legtöbbet. Nem mindegyiket szeretem, a luzerni új koncerttermét például különösen nem kedvelem, de a birminghamitól el vagyok

ragadtatva. Éppen ezért a budapesti hangversenyteremmel kapcsolatban is vegyes érzéseim vannak, de valahogy mégis úgy vélem, ez a pódium összességében nem lesz rossz. Bár csak épülőfélben láttam, már el tudom képzelni, milyen lesz benne egy koncert. Már egyébként sem kell sokat várni, hiszen az első, kísérleti jellegű hangversenyt 2005. január 8-án tartjuk, s ezen az esten *Rost Andrea* is fellép. Erre a koncertre azért válogattam annyira heterogén műsort, mert szeretném hallani, hogyan szólnak a különböző formációk, milyen hangzása van egy fafúvós együttesnek, egy énekesnek, egy hegedűnek vagy egy zongorának, és ezek kombinációinak.

– *Kissé csodálkozva olvastam arról, hogy míg a Hagyományok Háza (ha oda-költözik a Művészetek Palotájába) ingyen léphetett volna fel száz alkalommal egy szezonban, s a Nemzeti Táncszínháznak sem kell ezeken az esteken fizetnie, önök azonban, akiknek otthont ad az épület, ugyanolyan bérleti díjért kapják meg a termet, mint bármely más együttes.*

– Nem látok a kulisszák mögé, nem tudom, hogy milyen érdekek csapnak össze, s hogy milyen sérelmek vannak az egyik, illetve a másik oldalon. S valahogy méltatlannak is érzem a költözésről, távolmaradásról szóló híreket ahhoz az ünnepélyességhez képest, ahogy egy ilyen épületet illene átvenni. Hiszen éppen azért siránkoztunk már évek óta, mert nem volt egy olyan helyszínünk, ahol

tisztességesen játszhattunk volna Brucknert vagy Mahlert, most pedig végre elkészült! Ezek a botrányok elég kicsinyesek egy ilyen nagyságrendű beruházáshoz képest. Úgy vélem, mi teljesen pozitívan állunk a kérdéshez. Végre van egy új koncerttermünk, végre minden zenekar megmutathatja, mit tud. S ha így szól a szerződésünk, akkor a bérleti díjat éppúgy kifizetjük, mint minden más együttes. A legfontosabb az, hogy mindehhez legyen közönség. Azt pedig úgyis a komolyzenei hangversenyek színvonalára fogja eldönteni, hogy az a közönségréteg, amely jelenleg a Zeneakadémiát tekinti a hangversenyek fő helyszínének, mennyire szívesen jön majd a Nemzeti Koncertterembe. Sokadszor hangsúlyozom azt is, hogy a Liszt Ferenc téri épület nem azzal a céllal készült, hogy ott reprezentatív hangversenyeket tartsanak. A Zeneakadémia nem más, mint egy tanintézmény, csodás díszteremmel, ezért már régóta szükség lenne egy valódi koncertteremre.

– Az új helyszínen valóban számos olyan művet is el lehet játszani, amelyek bemutatása a Zeneakadémián nehézségekbe ütközött volna. Mennyiben befolyásolta ez a 2004/2005-ös évadjuk műsorának összeállítását?

– Nem jelentett gyökeres változást, mert mi egyébként is mindenevők voltunk és vagyunk. Nagynevű elődeim a romantikus nagyzenekari repertoárt alapozták meg, így gyakorlatilag nem is létezik olyan darab, amelyet ezek közül a művek

közül a zenekar ne játszott volna már. Ezt a hagyományt mi is mindenképpen folytatni fogjuk. Mindehhez persze adekvátabb helyszínt jelent a Nemzeti Koncertterem. Egyébként paradox módon nem a terem lehetőségei alapján bővítjük a repertoárunkat, és nem monumentális darabokat tűzünk műsorra a következő szezonban, hanem minél több bécsi klasszikust akarunk játszani. Szeretném emellett, ha Bach művei is rendszeresen szerepelnének koncertjeinken, éppúgy, mint a kortárs, XX., XXI. századi zenék. Örvendetes nyitásnak tartom ezt, hiszen majd' minden olyan problematikusabb kompozíciót elővettünk már, amely nagyon hosszú ideje nem hangzott fel a hangversenyeken. A nem standard repertoár nagyon fontos részén sikerült már átrágni magunk, így a sokszorosára bővült a palettánk.

– *A Berliini Filharmonikusok szinte minden koncertjén felhangzik valamely kortárs alkotó darabja is. Elképzelhető, hogy nálunk is lesz majd hasonló programösszeállítás?*

– A berliniek már sportot űznek abból, hogy rendszeresen műsorra tűzzék modern alkotók darabjait, általában a XX. század második felének terméséből válogatnak. Ezt nagyon jó ötletnek tartom, s magam is részese lehettem, hiszen amikor legutóbb ezzel a német együttesel koncerteztem, s az est programjában – tőlem függetlenül –, egy Kurtág-darab is szerepelt. De ha őszinte akarok lenni, akkor azt is el kell mondjam, hogy ezt a fajta műsorszerkesztést a zenekarok nem nagyon szeretik. A berliniek persze ezzel tudnak egy kötelességet, de nagy kérdés, hogy valóban betemetik-e vele azt az árkot, ami a standard repertoár és a modern zene között feszül. Szerintem nem, sőt én ezt az egész folyamatot valahogy természetellenesnek tartom. A kortárs zenének sokkal jobban be kellene épülnie az emberek tudatába, zeneiségébe, sokkal inkább személyiség-, illetve társadalomformáló hatást kellene gyakorolnia, mint ahogyan ma működik. A modern muzsika a kuriózum szintjén marad, és ez nem jó. Sajnos, a ma embere nem él együtt a saját zenéjével.

– *Ön azért mindig nagy hangsúlyt fektet arra, hogy különleges, ritkán hallható darabok is felcsendüljenek estjeiken. Hét esztendeje ennek tükrében állítja össze a zenekar programjait. Érződik már mindennek a közönségnevelő hatása?*

– Nagyon remélem, hogy igen. Pillanatok alatt elkelnek a bérleteink, szétkapkodják a koncertjegyeinket. Szinte minden hangversenyünkön teljes a telt ház, bár azt is hozzá kell tegyem, hogy nálunk nincse-

nek ismételt koncertek. S azért tény az is, hogy különleges műsorösszeállításaim miatt nemcsak dicséretek, hanem időnként bírálatokat is kapok. Pedig számos indokom van arra, hogy miért is kell elővenni a ritkábban játszott darabokat. Két, nagyon fontos szempontot emelnék ki. Egy zenész egy olyan kompozícióhoz, amelyet nem terhelnek több évtizedes, vagy évszázados tradíciók, jóval szabadabb, alkotóbb módon tud hozzájárulni. Egy ismert darabnál gyakran még az állagományokkal is szembesülni kell. Nagyon nehéz úgy konfrontálódni mindezzel, hogy közben az ember azért tudja, a művekre az eltelt évtizedek során ráakódott manírok bizonyos

közönségigényt elégitenek ki. Ha például Csajkovszkij V. szimfóniáját játszom, akkor természetesen az utolsó tételben is betartom az előírt tempót. Így azonban sokkal lassabban hangzik fel a darab, mint ahogyan azt a publikum megszokta. Ezen nagyon sokan meglepődnek, s elenyészően kevés azoknak a száma, akik tisztában vannak azzal, hogy mi is van a háttérben, s hogy a mű így szólal meg autentikusan. A zenészek pedig – ha lehet –, bizonyos szempontból még tohonyábbak, mint egy átlagos karmester. Azt csinálják, amit a dirigens kér tőlük, vagy amit korábban tanultak, s eszükbe sem jut, hogy helyesebb nézőpont is létezhet, s hogy időnként nem ártana alaposabban tanulmányozni egy-egy művet. Ezért is egyszerűbb az együttes dolga, ha ritkábban játszott alkotást ad elő. A Nemzeti Filharmonikusoknál is azt figyeltem meg, hogy egy-egy ismeretlen darabnál összehasonlíthatatlanul felszabadultabb, nyitottabb a zenekar. A másik szempont pedig az, hogy nemcsak a muzsikusok, de a közönség számára is lényeges, hogy legalább a jelentős zeneszerzők életművében ne legyenek számukra fehér foltok, s teljesen feltérképezzék egy-egy alkotó munkásságát. Az átlagos hallgatónak is képesnek kell lennie arra, hogy az egyes műveket elhelyezze a zeneszerző pályáján. Ne csak a legnépszerűbb szimfóniát ismerje, hanem az összeset, s így az ismert remekmű még becsesebbé válik.

– *Ezt a zenekar-építés szempontjából is nagyon lényeges...*

– Így igaz. Nem is szólva arról, hogy van még egy másik, szakmai szempont is. Így, ha a teljes életművet eljártsszuk, bemutatjuk, akkor végig lehet követni, hogy hogyan fejlődött, változott például egy zeneszerző hangszerezési tudása. Az is megfigyelhető, hogy hogyan találta meg valaki a saját hangját, és kiknek a hatása mutatkozik meg muzsikájában.

– *Hét esztendeje irányítja a Nemzeti Filharmonikusok munkáját. Hol tart most a zenekarépítés terén?*

– Nemrég *Peskó Zoltán* járt nálunk, s nagyon érdekelt, hogy hogyan zajlik nálunk egy próba. Beült a délelőtti gyakorlásra, de ez alkalommal annyira jól játszott az

együttes, hogy csak nagyon ritkán álltam meg, nem akartam ugyanis fölöslegesen megszakítani a muzsikálást. Alig hangzott el valami észrevétel, szinte teljesen végigvettük a darabot, Peskó mégis azt mondta, remek volt a próba, hiszen ebből is látható, a generálhibák elmúltak. A fő különbség a régi és az új együttes között a zenei pontatlanságok, tévedések természetében rejlik. Most már csak bizonyos egyedi hibákat lehet megfigyelni, amelyek a rossz iskolának „köszönhetőek”, vagy technikai illetve stílári tévesztéseket takarnak. A technikai pontatlanságokat könnyű kijavítani, több gyakorlással ez már sikerül, a stílári problémákban pedig éppen az segíthet, hogy ennyiféle darabot játszunk. S persze én is ezért állok itt, hogy a minél tökéletesebb hangzás- és játékmódot kialakítsam, megteremtsem. Mind több fehér foltot színezzünk be a zenei palettánkon, annál jobbá válik a játéunk is.

– Egy régebbi interjúmban említette, hogy nagyon fontosnak tartja azt is, hogy a zenekari játék mellett mindenki foglalkozzon kamaramuzsikálással is.

– Mihály András mondta mindig, hogy a jó zenekari játék alapja a jó kamaramuzsikálás. A Nemzeti Filharmonikusoknál különböző formációk működnek, s én is nagy hangsúlyt fektettem arra, hogy mindenki találjon magának egy megfelelő együttest. Én különben is a játszva tanulás, tanítás híve vagyok. A közönséget sem különböző bevezetőkkal, tudományos előadásokkal akarom oktatni, hanem azt szeretném, hogy a hallgatók ismerjenek meg különböző dallamokat, figyeljenek fel az egyes motívumokra, s később majd ezek segítségével ráéreznek az egyes zeneszerzők közötti kapcsolatokra, az alkotói korszakokra.

– Néhány év távlatából már visszatekintve hogyan értékeli a zenekar-átalakítást, az együttesen belüli próbajátékot?

– Ma már az egész történet nagyon távolinak tűnik. Úgy vélem, hogy három-négy sértett emberen kívül már senki sem emlékezik vissza erre az egészre keserű szájjal. Igazán rosszul senki sem járt, hiszen tisztességes végkielégítéssel távoztak az emberek. Nagy figyelmet fordítottam arra, hogy személyesen is leüljek beszélgetni azokkal a muzsikussal, akik kénytelenek voltak a zenekartól megválni. Két-három zenész kivételével mindenki hajlandó volt tárgyalni velem, s a többség ezeken az eszmecsereken beismerte, hogy valóban nem való egy ilyen együttesbe.

Anélkül, hogy ezt különösebben forszíroznam, szeretném, ha a jövőben is lennének a zenekarban hasonló meghallgatások. Ma már az együttesben magában is megvan erre az igény, a kulcspozícióban játszó emberek számára egyre fontosabb a folyamatos javulás, a minőség állandó ellenőrzése. Az együttes munkájára a lelkesedés, a magas fokú intenzitás, a saját teljesítményért vállalt felelősség jellemző.

– A Bécsi Filharmonikusoknál is a zenekar maga szűri ki a tagsága közül azokat, akik nem teljesítenek a lehető legmagasabb színvonalon.

– Ha a császárváros együttesével összehasonlítom a saját zenekaromat, akkor a mérleg mindenképp a mi javunkra billen, hiszen a bécsiekre az ultrakonzervatív látásmód, a beszűkült repertoár jellemző. Ők eljárták Schönberg op. 16-ját, de lelkük mélyén gyűlöli, hogy ezzel kell foglalkozniuk. Amikor januárban nálunk ment ez a darab, az együttesben egyáltalán nem tapasztaltam ellenállást a mű iránt, az első próbákon inkább a tanácstalanság volt jellemző. De aztán saját maguk rájöttek arra, hogy ez a darab nem zagyvalék, hanem tudatosan megkomponált harmóniavilággal rendelkező, sajátos, új stílusú alkotás. Végül remek koncertet adtunk, s a nagy többség megszerette a művet. Hát, például ez is különbség a régi és az új zenekar között, hiszen azt nem tudom elképzelni, hogy a harminc esztendővel ezelőtti ÁHZ is hajlandó lett volna pódiumra lépni egy ilyen művel. A lényeg megint a fokozatosság. Előtte eljátszottuk a megfelelő romantikus darabokat, majd sorban a következőket, s így az adekvát zenei környezetbe tudták behelyezni a zenészek Schönberg darabját. Áprilisban a Birminghami Szimfonikusokat dirigáltam, azt kell mondjam, az együttes jobban blattol, mint a Nemzeti Filharmonikus Zenekar, stíláriasan azonban mégis a mieink a jobbak.

– Kíván-e a Nemzeti Filharmonikusoknál olyan speciális, egyedi hangzásvilágot kialakítani, mint amellyel számos nagy zenekar rendelkezik?

– Én a megfelelő, általam legjobbnak tartott hangzásarány elérésére törekszem. Gazdagabb, homogénebb hangzást akarok, de ez nem csupán a dirigensen múlik, ebben nagyon jó partnernek kell lennie a zenészeknek is. Alkalmazkodni kell egymáshoz, nagyon oda kell figyelni a másokra. Úgy érzem, a Nemzeti Filharmonikusoknál ez egyre jobban sikerül...

– Mi lesz most a következő lépcsőfok a zenekar életében?

– A következő szezonban Liszt művei állnak a középpontban, igyekszem minél több darabját műsorra tűzni, s készítek néhány hangszerelést is. A zongoraművész-zeneszerzőt ugyanis olyan komponistának tartom, akinek életműve óriási értéket képvisel, s hihetetlen erős hatást gyakorolt az utána következő generációkra. Alkotásait nem lehet eleget játszani. Szeretnék teljes zenei portrét rajzolni róla, s örülnék, ha a közönség jobban megismerné és megszeretné darabjait. Nagyon kíváncsian várom azt is, hogy hogyan fog megszólalni Richard Strauss Itáliából című szimfonikus költeménye, s a Mozart-műsor is jelentős próbatétel lesz a zenekar számára a hangzásarányok szempontjából. Bízom abban, hogy ezeknek a kihívásoknak sikerrel megfeleljünk.

– S ezekre a koncertekre pedig már estéről-estére 1600 jegyet kell eladni, hiszen a Nemzeti Koncertterem nagyobb méretű, mint a Zeneakadémia...

– Remélem, továbbra is telt házak előtt muzsikálhatunk. Az valóban nagy kérdés, hogy minden este meg lehet-e tölteni a Művészetek Palotáját. Ezért nem is vállaltuk az üzemeltetés gondját, hiszen ehhez külön erre szakosodott, profi csapatra van szükség. Valószínűleg nem csak a komolyzenének ad majd otthont a terem, hanem más műfajok képviselői is fellépnek benne, és kongresszusok fogadására is alkalmassá kell tenni. De egyáltalán nem gondolom azt, hogy ez baj lenne.

– Ön nem az az ember, aki különösebb fontosságot tulajdonít a kitüntetések, de talán azért az idén kapott két elismerést, a Cannes-i MIDEM életműdíját és a francia művészeti érdemrend lovagi fokozatát mégis pályája jelentős állomásának tartja...

– Számomra már ez is rég volt. Hol van már a január? A díjakat, kitüntetésekkel is kicsit inadekvátan tartom az egész tevékenységemmel kapcsolatban. De ugyanakkor el kell ismernem azt is, hogy egy pályának valóban vannak állomásai, s ez a két elismerés valóban annak a jelzése, hogy mérföldkőhöz érkeztem. Én azonban az egészet kissé másképp értékelem. Ha visszanezdek, hogy eddigi pályám során mi mindent csináltam, akkor kilókból, méterekben és súlyban mérhető mennyiséget kapok, mégis úgy érzem, hogy még alig tettem valami igazán jót. Az még csak most következik...

R. Zs.

Építészeti rejtelmek

A Nemzeti Hangversenyteremről, mint építészeti-technikai csodáról tájékoztatott Zoboki Gábor építészmérnök. A szakma és a zene szeretete, az adott munka iránti rajongó elhivatottság fűtötte szavait. S hogy adatok is illusztrálják mindazt, amit elmondott, a Függelékben megtalálhatja a kedves Olvasó a használókat érintő legfontosabb számadatokat is.

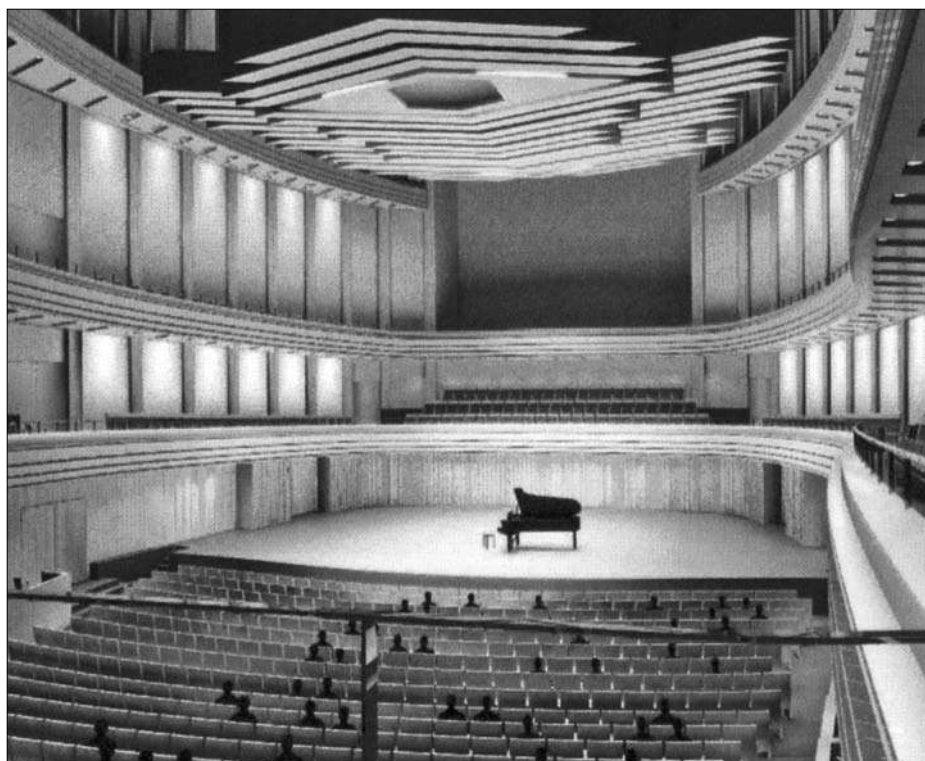
– Minden bizonytalanságot szűnő és érdekes információval tud szolgálni az épület egészét illetően, most azonban elsősorban a hangversenyteremről szeretnék tudósítani az Ön segítségével. Milyen helyiségek állnak a muzsikások rendelkezésére, milyen is valójában ez a különleges akusztikai rendszer?

– A hangversenyterem építés a mai napig komoly építészeti és akusztikai viták kereszttüzében áll. Minden 19. századi hangversenyterem ugyanis, amelyet a zenei társadalom és a közönség ismer – a bécsi Musikverein, a zürichi Tonhalle, az amszterdami Concertgebouw – egyféle hangverseny-kultúrára épült annak idején, az abban a korban leginkább játszott zenékre. A koncertterem építés ma részben építészeti és részben akusztikai probléma. Ma egy ilyen teremnek ki kell szolgálnia minden olyan igényt, amit a háború előtt nem kellett. A kamarazenétől kezdve a legnagyobb együttesekig más és más akusztikai igényekkel lép fel az előadógárda és a hallgatógárda. A terem mérete rendszerint nem módosítható és a felületei is általában fix szerkezetekből épülnek. Mi egy New York-i akusztikushoz fordultunk, aki egy olyan rendszert fejlesztett ki, amellyel mind a terem mérete, mind a terem felületei módosíthatók. Ő Russell Johnson, az Artec cég művészeti vezetője, aki huszonöt éve foglalkozik azzal, amit most Budapesten is megépít. Ez Európában a második, és az egész világot tekintve is mindössze az ötödik ilyen alkotás.

Ennek a magasrendű „tudásnak” lényege, hogy a hangversenyterem oldalfalait illetve a színpad körüli falait meg tudjuk nyitni és a hangot úgynevezett zengő kamrákba vezetjük. Ezek a kamrák csak azt szolgálják, hogy a teremben mozgó hangenergiát egy nagyobb térbe engedjék, ezáltal a hangversenyterem legkarakteresebb akusztikai paramétere, a hang utóhangja bizonyos frekvenciákkal a kétszeresére emelkedhet. Ha azt mondom, hogy a Zeneakadémia utóhangsúlyos ideje 1,2 szekundum, ennek a teremnek az utóhangsúlyos ideje 1,8-1,9 szekundum lesz alaphelyzetben, zárt aj-

tókkal. Ha az ajtókat kinyitjuk, bizonyos hangfrekvenciákon, elsősorban magas frekvenciákon 4 szekundumra bővül. Ez olyan, mintha egy kis szobából hirtelen egy katedrálisba lépnénk át. A változtatható terem méret nagyon hallható, nagyon karakteres, az eddig ismertekhez képest egészen más akusztikai képletet eredményez majd. Attól függően, hogy hány vakajtót, milyen szögben nyitunk ki, ez a képlet végtelen gazdag-

fölötti hangvető ernyő, amit canopynak nevezünk a szakirodalomban. Ez a 40 tonna súlyú, acélból és fából készült, hatalmas hangvető ernyő szolgálja azt, hogy a színpadon, óriási tér alatt helyet foglaló zenészek minél jobban hallják egymást. A közvetlen hangenergiájuk, illetve a menyezetről visszajövő hangenergia így sokkal rövidebb utat tesz meg. A két utolsó pultnál ülő zenész sokkal jobban fogja ma-

ságúvá táru. Ezt kiegészítik azok a függönyök, amelyek az ajtóknál és a zengőkamrákban helyezkednek majd el. A túlzengési időt ugyanis nemcsak növelhetjük, de csökkenteni is lehet egészen 1 másodperc alá. Ezt szolgálják a függönyök. Az egész terem, 25 m magasságban körbevehető három réteg bársony függönnyel, ami olyan hatást kelt, mintha egy süketszobában ülnénk. Ez elsősorban elektroakusztikus és dzsesszhangversenyek, konferenciák, filmvetítések alkalmával lesz hasznos.

Az akusztikai rendszer harmadik izgalmas eleme a zenekar által elfoglalt pódium

gát hallani, mint a nagy belmagasságú színpadi terek esetében. A hangvető ernyő szolgál egyébként arra is, hogy a zsöllyes szinten ülőkre szintén reflektáljon nagyon sok első hangvisszaverődés. A canopy adja a világítást, fogadja be az összes mikrofont és minden hangszóró-együttest, amit egy nyitással le is tudunk engedni a térbe.

A technikai „összkomfort” fontos eleme, hogy a színpad változtatható mélységű 11 és 17 m között, négy lifttel: két előszínpadival zenekari árok képzésére, a színpad nézőtér felé megnövelésének céljára úgy, hogy széksorokat szedünk ki,

és le tudjuk hozni a zsöllyeszintre, ahol öt sort be tudunk tenni. Van kóruslift, amelynek segítségével akár egy perc alatt beültethető az énekkar, és egy zongoralift, amivel e nagy hangszereket lehet gyorsan és biztonságosan mozgatni a színpad és a raktár között.

Épül egy 92 regiszteres, öt manuális, mechanikus játszóasztalú romantikus nagyorgona, ennek kivitelezője a németországi Mühleisen cég, amely a Pécsi Orgonamanufaktúrával működik együtt a munkálatok során. Az orgona homlokzata elkészül nyitásra: hatalmas, bonyolult hangszerről van, csaknem hétezer síppal, az instrumentum előreláthatólag 2006 közepére lesz teljes. Éke a hangversenyteremnek, és így válik teljessé az intézmény világszínvonalú szolgáltatásainak sora.

A nézőtérén három emelet helyezkedik el a zsöllyén kívül, és még az olcsóbb helyeken is olyan körülményeket tudunk a közönségnek biztosítani, ahol az akusztikai hatás kiváló lesz. Az audiális élmény szempontjából az állóhely is egyenrangú lesz a legjobb ülőhelyekkel. Az erkélyek, vagy ahogy az amerikai szakemberek hívják, a teraszok előrenyúlhatnak egészen a színpad köré, tehát azok a zenerajongók is jól járnak, akik imádnak a zenekarban ülni. Két teraszon a zenekar körül lehet helyet foglalni, sőt, a Zeneakadémiánál megszokott módon három sor szék kórusülés (illetve zeneakadémiai zsargonon orgonaülés) is van, ha ezt a műsor megengedi. Ez pedig azoknak a rajongóknak előnyös, akik mondjuk szemből szeretik nézni a karmestert, netán a kottát szeretnék látni, keresik a zenekar közelségét.

Fantasztikus dolgok valósulnak meg ebben a teremben, de hangsúlyozom, hogy ez nem luxusberuházás. Amit ez a hangversenyterem tud, az világszerte követelmény a ma épülő, ilyen méretű koncerttermekkel szemben. Ha hasonlóságot keresünk, akkor a nemrég átadott szingapúri teremre lehet hivatkozni, vagy a fél évvel ezelőtt átadott Los Angeles-i Walt Disney Hall-ra.

Alapvetően kétfajta hangversenyterem „verseng” a piacon. Az egyik az úgynevezett szőlőskert alakú, amilyen például a Berlini Filharmónia terme, a másik pedig a „cipősdoboz” jellegű, amilyen bécsi Musikvereinsaal. Az a mester, akivel mi dolgozunk, egyértelműen kiáll a shoebox mellett. Ezzel százéves adósságot törlesztünk, hiszen nálunk nem épült meg „a” hangversenyterem, a mi Musikvereinsaalunk, vagy Concertgebouw-unk.

– *Milyen szempontok szerint válogattak bútorokat? Az akusztika bizonyára döntően befolyásolta a választást. Mennyire lehetett figyelembe venni az esztétikai szempontokat és a muzikusok igényeit?*

– Zenekari szék választása nem feladat ma egy építész számára, ez technológiai kérdés. A termékeket nem tervezzük, hanem megvásároljuk. Olyanokat, amilyeneket bárhol a világon használnak, amelyeket már sokszorosan kipróbáltak és amelyek mind a mi muzikusainknak, mind az ideérkező vendégeknek is megfelelőek lesznek.

Ami viszont a nézőteret illeti, éppen egy bonyolult tervezői folyamat végére értünk. Hangsúlyozom, hogy a hangversenytermi székek nem színházi székek. Itt sokkal több akusztikai tényezőt kell figyelembe venni, mint a színházakban. Nem lehetnek agyonpárnázott, kényelmes nagymama-fotelek. Olyannak kell lenniük, hogy ha mondjuk digitális hangfelvétel esetén közönség nélkül használjuk a termet, akkor is azt az akusztikai hatást adják, amit közönséggel. Kínosan ki kell dekázni az anyagot, a fa- és bársonyfelületek arányát, a bársony borítás alatt lévő szivacsok keménységét. Az építésznek erőszakosnak kell lennie a közönséggel szemben – nem engedheti meg, hogy 4 cm-nél vastagabbak legyenek a szivacsok. Végül elmondom, hogy Bayreuthban a támlán egyáltalán nincs szivacs, az ülésen is csak 1 cm vastagságú engedélyezett azok, akik meg akarták menteni az Ünnepi Játékok színhelyének csodálatos akusztikáját. A szék még a 21. században is kínos kérdés, mivel óriási tömegű hanglefogó-felület, úgyhogy e felületet mind méret-, mind anyagszempontból az akusztikai érdekeknek kell alárendelni.

– *Voltak-e olyan megnyilvánulások, amelyek kellemetlen perceket szereztek Önnek?*

– Nem állt mögöttünk egy olyan szakmai grémium, amely az építők kezét fogta volna. Rengeteg pletyka keletkezett ezzel szemben, amely aggodalommal töltötte, tölti el a hozzánk érkező muzikusokat. Folyamatosan bizonyítanunk kell, eloszlatni ezeket a rossz előítéleteket. Nagyon sok karmestert, nagynevű muzikusot hívtam már ide, igyekeztem megmutatni, mi mindenre képes ez a terem. Meggyőződésem, hogy a legjobbak, a legnyitottabbak számára is több évre van szükség, hogy a hihetetlen mennyiségű tudást, amit ideépítettünk, birtokba tudják venni. A terem

ugyanis túl sok mindent tud ahhoz, hogy azonnal kiismerhető legyen. Olyan, mint egy „full-extra” autó. Beülünk, és először bizony nemigen tudjuk, melyik gomb mire szolgál. Négy év megfeszített munka van a tervezésben; e folyamat eredményét megismerni, megtanulni, (főleg!) megszeretni és használni bonyolult folyamat.

Minderre azért van szükség, mert már bebizonyosodott, hogy ekkora helyiséget nem lehet évi 365 napon keresztül csak komolyzenével megtölteni. Kell tehát tudni, mire van szükségük a könnyűzenészeknek, a konferenciarendezőknél – mindenkinek, aki ekkora teremre igényt tarthat. A komolyzene nem tud eltartani egy ekkora intézményt – nemcsak nálunk, másutt sem. Azokra a produkciókra is fel kell készülni, amelyek bevételéből ki lehet egészíteni a költségvetési támogatást. Vannak világítási karzatok, fejszék, egy hatalmas horizontfüggöny is leengedhető. Az egész terem körbefüggönyözéssel hatalmas mozivá alakítható, konferenciák és könnyűzenei hangversenyek rendezhetők. Bármilyen műfajban tudunk hangfelvételeket készíteni.

Érdekesen formálódtak a terem falai. Az akusztikai burkolatok tervezését ugyanis általában az építészekkel szokták végeztetni. A 20. században azonban már nem volt szokás építészeknek képzőművészeti alkotásokat létrehozni. Ha végignézzük az építészettörténetet, a székesegyházakban, templomokban, reprezentatív helyiségekben még a 19. században is együtt dolgoztak az építészek és a képzőművészek. Budapesten, a 21. század első évtizedében visszatértünk ehhez a csodálatos módszerhez. Jovánovics György Kossuth-díjas szobrász, a gipszrelief nagymestere dolgozott velünk a hangversenyterem akusztikai burkolatainak tervezésében. A szobrász, az akusztikus és én másfél éve küzdünk egy olyan falburkolat létrehozásán, amely azoknak a látogatóknak is külön élményt fog adni, akiket a zene másfél órán át esetleg folyamatosan nem köt le. Itt nem borul teljesen sötétbe a nézőtér, mint a színházakban; az árnyalt fényviszonyok figyelembevétel kialakított színes, a korareneszánsz falfestményekre emlékeztető reliefek impozáns, átütő erejű látványt nyújtanak majd. Szeretnénk egy 19. századi, arany stukkós, Musikvereinsaal-szerű érzetet kelteni. Élmény lehet a terem akkor is, ha nem szól zene benne.

Tóth Anna